

VÁLTOZÓ VALÓSÁGUNK

Ifjúság és politika

Az ifjúsági vezetők, az ifjúság nevelésével foglalkozók annak idején – négy évvel ezelőtt – a jövőt tudatosan tervező, tájlatokról gondoskodó politikai döntésként fogadták az ifjúságpolitikai határozatot. Megvalósítását az elmúlt évben felelős fórumok (Politikai Bizottság, a megyei pártbizottság, a párt-szervezetek) értékelték, de értékítéletet alkotott önmagáról, helyzetéről, felkészüléséről a KTSZ-vezetőségválasztás alkalmával a legérdekeltőbb fél, az ifjúság is.

Négy év mérlegét megvonni, egy megye méreteiben gondolkodva is, egyetlen, szigorú terjedelmi korlátok közé fogott cikkben – nem tartozik a könnyű feladatok sorába. Csábító volna a dolog könnyebbik felét megfogni: megírni, hogy hány fiatal kapott megbízatást és bizalmat különböző testületekben, hány munkatervben szerepel „kiemelt” feladatként az ifjúság nevelése; hány ezer, tízezer vagy éppen százezer forint áll a fiatalok neveléséhez rendelkezésre; hogy elcsitultak a generációs viták, híggadtabb a közvélekedés a fiatalok ügyeiben. Ha viszont erről szólna a cikk – arról, hogy az ifjúságpolitika legfontosabb alapelemei kialakultak –, igazat, de nem eleget szólna.

A lényeg azonban nyilvánvaló: társadalmunk egészének fejlődése lehetővé teszi, ugyanakkor meg is követeli, hogy ezzel párhuzamosan az ifjúság gondolkodásmódja, magatartása, életformája is a kívánt útemben fejlődjön. Nem kevesebbről van szó, mint a kommunista karakterű fiatalok felneveléséről; s ez az egész társadalom ügye és állandó feladata kell, hogy legyen. Ezért áll mai munkánk középpontjában az ifjúság eszmei, politikai nevelése. Ez – ma már aligha vitathatja valaki is – a szocializmus teljes felépítése szempontjából a legdöntőbb kérdések közé tartozik, hiszen olyan rétegről van szó, amely nemcsak alakítandó, formálendő, a felnőtt nemzedéknek bonyolult „leckéket feladó” közeg, hanem cselekvő részese, állandó mozgásban levő ereje is a társadalomnak. Sem a jelen, sem a jövő számára nem lehet ez közömbös, hiszen a jelen építőiről, alakítóiról, a jövő munkásosztályáról és annak vezetőiről van szó.

Nemrég (a múlt év novemberében) állapította meg a Politikai Bizottság, hogy az „ifjúság körében végzett politikai nevelőmunka eredményeivel nem lehetünk elégedettek, színvonalában mind a követelményektől, mind a lehetőségektől elmarad.” Ezt akkor is el kell fogadnunk, ha tudjuk és nap mint nap tapasztaljuk, hogy az ifjúság jelentős többsége szorgalmasan tanul, becsületesen dolgozik, készül a „felnőtt” életre; hogy gondolkodásában a szocialista eszmék hatása döntően érvényesül: a KISZ-tagok ismerik, elfogadják a párt politikáját, ennek valóráváltásán – érdeke is ezt kívánja – dolgozik a fiatalság. A legjobbak – egyre többen – a párttagság sorában, tudatosan, elkötelezett módon végzett munkával is kifejezik politikai felismerésüket.

Csak példaként említem azt a több ezer fiatalt, aki az ifjúsági brigádokban dolgozik, több mint tízezer a száma a felnőtt brigádok fiatal tagjainak. Két a megye gazdasági fejlődésében is komoly szerepet játszó üzemünk KISZ-vednökséggel épült, és szólhatunk KISZ-alapszervezetekről, melyek több ezer órát dolgoztak társadalmi munkában lakóhelyük szépítéséért, az óvodai-bölcsödei férőhelyek bővítéséért; akik minden „központi” megkeresés nélkül birtokba vették az utcát, és szenvedélyes hangon, fiatal internacionalistákhoz méltón szóltak a chilei munkások hősi harcáról, akik végig szinte együtt „harcoltak” vietnami testvéreikkel. Ez a jogos elismerés pedig elég-

séges alap ahhoz, hogy a felnőtt társadalom megfelelő bizalommal legyen az ifjúság iránt. Akkor is, ha nem szabad, nem érdemes hallgatni azokról a nevelési gondokról, amelyek jelei a tapasztalható, fokozódó politikai aktivitás, a tisztességesen végzett munka mögött is jelen vannak.

Igen, hogy a fiatalok környezetuktől többnyire készen kapott társadalomképben nem egy torzult nevelést is örököltek: nacionalizmust éppúgy, mint ultrabalos telegaszt. Saját tapasztalatuk azonban moosítgatja, de meg is erősíti a kispolgári társadalomszemlélet érveit. Terjed a közélet, a politika iránt közömbösség, tanulásban, az ismeretszerzésben megmutatózó igénytelenség. A becsületesen dolgozók mellett nem kevés azoknak a száma, akik csak annyit teljesítenek, amennyit minimálisan megkövetelnek tőlük. A fiatalok nem lebecsülendő száma nem mentes az anyagiasságtól, a „kevés munka – sok pénz” elmélettől. Es legalább annyira elítélendő azok gondolkodása, akiket a „Ne szólj szám, nem fáj fejem” elve vezérel, akik a közösségi érdek megsértése láttán sem szólnak: a fiatalok körében is létezik, sőt újratermelődik egyfajta kispolgáriasság, hol áradikális forradalmi hevület frázisaiban, hol „a külvilág zajától mentes, csendes, békés otthon” illúzióiban.

Az ifjúság nevelésében legfőbb segítőerőnk maga a fiatalság. Az a nagyszámú tisztségviselő, aki – ha megfelelően felkészül, ha szóban és tettben példát mutat – nézet- és véleményformáló politikai erővé válhat.

A vezetők, az ifjúkommunisták nevelése, politikai képzése, közéleti készségeinek fejlesztése nélkül eddigi eredményeink is veszendőbe mehetnek. Akit a mélyvízbe dobnak, vagy megtanul úszni, vagy elsüllyed megfelelő segítség nélkül.

Politizálóbb légkör megteremtéséről – amelyben fejlődik, gyarapodik a fiatal vitakészsége, formálódik gondolkodása, alakul magatartása – a fiatalok körében mindenképp az adott KISZ-közösségnek kell gondoskodni. Valójában azonban a nevelésben érdekelték összehangolt tevékenysége szükséges. Újra és újra meg kell a fiatalsággal együtt tanulni, hogy nem lehet a hibák, elítélendő jelenségek, pozícióinkat gyengítő tünetek ellen harcolni úgy, hogy ezt a harcot öt vagy tíz ember vállalja magára.

A család az a nevelő közösség, amely a felnövekvő emberben a köz ügyei iránti érzékenységet kialakítja, amely a magán- és közéleti harmónia iránti igényeket megalapozhatja. S a munkahely az a terep, ahol nemcsak munkadarabok készülnek, hanem emberi kapcsolatok, példák, magatartásformák épülnek. A lógós, a fuszó, a követelőző, a kizárólag a boríték vastagsága alapján gondolkodó fiatalok (ilyenek is vannak, sajnos nem elvétve) felfogása nem független a környezetben tapasztalt példaktól.

A társadalmi felelősségvállalás, a nevelés tartalmában kifejeződő egységes törődés éppen ezért döntő tényező az ifjúság eszmei, politikai tudatának formálásában. S éppen ennek fogyatékoságaival találkozunk nap mint nap. Azt hiszem, a felnőtt társadalomnak vannak adósságai tekintetben, hogy az ifjúságot jobban bevonjuk a hétköznapi tennivalók végzésébe – a holnap alakításának nagy kérdéseiben is.

Nap mint nap tapasztalható, hogy akik jobban részesei, alakítói, formálói környezetüknek, akik közéleti tevékenységet fejtenek ki, tudják, hogy felelősek – mindenki felelős – napjaink „történelméért”, érzik munkájuk eredményét is.

A fiatalok az ész, érzelmek, fantáziát követelő cselekvést szeretik igazán, és nem a tétlen félrehúzódást. A tevékenység örömeivel pedig a tanulóévek alatt, már a családban kell megismertetni őket.

Továbbá... Üzemeinkben is gyakran találni példát az if-

júságpolitika leszűkítésére. Küldöttterkezetlen fogalmazták meg a fiatalok, hogy a gazdaságvezetés a közösségnek biztosított anyagi juttatással „tudta le” feladatát, s éppen a legfontosabbról feledkezett el: a fiatal dolgozók neveléséről. A munka rendszeres értékelésével, a kiemelkedő munka erkölcsi-anyagi elismerésével, a fiatalok kezdeményezése, javaslati felhasználásával, fiatal kollektíváknak adott önálló megbízásokkal ma még ritkán élnek munkahelyi vezetőink.

A szabad idő kulturált felhasználásához, a művelődési igény kielégítéséhez a feltételek a falvakban a legmestohábbak. A KISZ megyebizottságnak anyagilag is módja van – támogatja is – a tanácsal közös beruházásban épülő klubkönyvtárak építését, ahol a KISZ-nek is alakítanak ki helyiséget. Meg-

hökkentő, hogy átadás után ilyen feltételek mellett is nemegyszer kell közelharcot vívni azért, hogy mégis „beengedjék” a fiatalokat. Ugyanakkor arra még nem figyeltünk fel eléggé, hogy például a parókián ifjúsági klub működik, ahová, mitagadás, KISZ-tagok is jártak, mert ott a legújabb lemezeket lehetett (s bizonyára mást is lehet) hallani...

Ifjúság és politika – összetartozó fogalmak. Nem lehet politikai programunkat támogatni, megvalósításáért dolgozni, jövőnkot megalapozni és építeni úgy, hogy az ifjúság nevelésére ne összpontosítanánk figyelmünket. Az ifjúság – nemzeti érték. A vele való okos gondoskodás közös felelősségünk.

Deák Gábor

Másokért élni

A magyar nyelv értelmező szótárából a következő definíciókat kölcsönöztük.

Köz – „Valamely nagyobb közösség, például társadalom, nemzet, állam.” Illusztrálásul álljanak itt Madách nemes pátosú szeépveretű sorai: „Enyésszen az egyén, ha él a köz Mely egyenesekből nagy egészt csinál.”

Közélet – „Azon emberi tevékenységek és folyamatok összesége, amelyek a népközösség állami, politikai életével, elsősorban az állami vezető szervek és hatóságok munkájával, működésével kapcsolatosak. Más oldalról: a közösség politikai társadalmi élete, tevékenysége, életviszonyai. Az egyén részvétele ebben: (a magánélettel ellentétben) a nyilvános társadalmi élet.”

Magánélet – „Az az életmód, amelyben valaki elzárkózik a politikai, közéleti tevékenység elől, és nem szerepel a nyilvánosság előtt.” Porta a sűrűléces kerítés mögött, ahová a világ szeme elől visszavonulni szoktak.

Kapcsolódási pontok közélet és magánélet között? Sok helyen érintkezik a

kettő. Jó szem, jó érzék, helyes vágányon futó gondolat kell a határvonal meghúzásához. Ha lehet ilyen vonalat meghúzni...

„A faluban a magánélet is közélet, tehát ennek is a legtökéletesebb, nyilvánosság szellemében kell folynia.” (Móricz)

2.

A társadalom fejlődésének alapvető igénye, hogy „társadalmi életünk demokratizmusának fejlődése, a helyi önállóság és öntevékenység igényének és lehetőségének növekedése járjon jobban együtt a fiatalokkal közéleti, politikai aktivizálásával, ilyen irányú igényeik kielégítésével.” (Idézet az MSZMP Központi Bizottsága ifjúságpolitikai határozatából)

3.

Élénken él még bennem a jelenet. Egy üzemvezetővel beszélgettem. A notesz már zárva volt a toll is beletűzve, amikor szó került az üzemben dolgozó fiatalokról.

Az üzemvezető, jó ötvenes férfi, kicsi szeretettel, de árnyalatnyi bosszankodással a hangjában mondta:

– Ezeknek a világon mindenben benne kell lenniük. Leesett egy darab szalonna a padlóra? Felveszik, de rögtön

meg is jegyzik: aztán, ha baleset lesz, ne nekünk tegyen szemrehányást, Jani bácsi! Várni kell a szerszámra? Nem jön az anyag? Az nem létezik, hogy valamelyik srác rám ne nyitna: azért fizetnek minket, hogy a plafonon számoljuk a repedéseket, vagy azért, hogy dolgozzunk? Persze, hogy igazuk van, de sietnek is kipakolni vele! Én meg már hozzászóltam az idősebb szakikhoz, azok háromszor is megforgatták a szájukban a szót, mire kimondták. Most, hogy jött a nagy fiatalítás, hozzá kell igazodnom a forrófejű huszonévesekhez.

– Baj, hogy forrófejűek? Hogy izgágák?

– Nem baj. Mondtam már, legtöbbször igazuk van, a jószándékukban meg azóta eszembe se jut kételkedni, amióta beleszagoltam az egyik beszélgetésükbe. Lelkiztek, ahogy ők mondják. Visszasz eseteokról folyt a szó, az élet fonák helyzeteiről. Egyikőjük nekiszegte a kérdést a többinek: feltétlenül nekünk és most kell megváltani a világot? Mire nagyon határozottan és komolyan jött – mit jött? valósággal csattant, mint a puska lövés! – a válasz: nekünk most kell megpróbálnunk!

Nem véletlen, hogy Jani bácsinak feltűnt a gyors fiatalítás következtében

gyorsan megváltozott légkör. Fiatalság és minden iránti fogékonyság – szorosan összetartozók. Akiben a napi apró gondok, a hétköznapi kis csaták eltompították a köz iránti érzékenységet, aki előbb kivonja a várható haszonból a várható következményeket, és csak plusz előjelű „eredmény” után hajlandó szólni, cselekedni, az nem fiatal már igazán, még ha harmincon innen van is. A szív, az erő és a bátorság nem matematika dolga.

4.

Egy KISZ-oktatáson a propagandista kategóriákra osztotta a 14–26 éves fiatalokat a társadalom életében, a közéletben elfoglalt helyük szerint. A csoportosítás a következőképpen hangzott:

1. A legjelentősebb – létszámban, politikai súlyában ma már meghatározó jellegű – csoportot azok a politikailag aktív fiatalok alkotják, akik tudatosan kiállnak szocialista társadalmunk valósága mellett, akik a munkában vállalják feladataikat. Többre törekednek a tanulásban és a közéletben, részt kérnek a politikai életből, a KISZ-ben, vagy a szakszervezetekben, vagy akár sportkörökben végeznek közhasznú munkát. Azok tehát, akik akarnak is, tudnak is kötelességeiken felüli pluszt adni.

2. Egy másik nagy csoport tagjai azok a fiatalok, akik a munkában és tanulásban becsülettel eleget tesznek kötelességeiknek de passzívak a politikai, közösségi életben. Ők a tartalékcsoport. Őszinte szóval, nemes célokkal, vonzó feladatokkal cselekvésre készíthetők.

3. Egy külön, kisebb csoportot alkotnak azok, akikben él a lendület, a tettvágy, de akik még nem eléggé kiforrott egyéniségek ahhoz, hogy cselekvési igényüket a szűkebb közösség vagy a társadalom érdekében hasznosítsák. Ingadoznak a közhasznú és az öncélú, a haladó és a látszatra ellenzékieskedő cselekvési formák között.

4. Ebbe a csoportba soroljuk azokat, akik számára a munka és a tanulás csak kényszerű kötelesség. Ők a mának élnek. Az élet igazán szép, tartalmas területein legfeljebb csak előfordulhatnak.

5. Létszámban legkisebb, talán a legnagyobb figyelmet érdemlő csoportot társadalmunk tudatos ellenségei alkotják.

A besorolás erősen elméleti jellegű. A cselekvést és annak belső indítékait, a szándék, a tett és a cél harmóniáját nem lehet kilóra mérni. Az egyéniség sokszínű, jónak és rossznak elege, nehezen tűr bárminemű kategorizálást.

5.

M. Sándor külsőre amolyan arany-közreputás fiú. Húszon inneni. Szolidan öltözik, gondosan nyírt, rövid frizurát visel. Ha nem tudnám, hogy a város bármely presszójában törzsvendégnek számít, azt

mondanám, Sándor a mama kedvence. Megkérdeztem tőle, miből futja neki erre a nagy életre.

– Én keresem rá a pénzt, tehetem!

– Nézz körül a világban. Itt háború, amott kisebb csetepaté, a harmadik helyen puccs, a negyediken éhínség, legújabbban az energiaválság. Soroljam a hecceket tovább? Hát tudom én, mikor üt be a krach? Az egész világ egy nagy rendetlenség. Nem az én dolgom a rendcsinálás, én ahhoz kisember vagyok, meg az alkatom se olyan harcias. Hát akkor már a legjobb, amit tehetek, hogy élelem világomat. Nem csinállok botrányokat, nem rúgom fel a dobot, tehát senkinek nincs az életembe beleszólása.

Sándor egyébként – ha nem pakolja ki nézeteit – nem lóg ki a sorból. A munkahelyén nincs semmi baj vele, sőt, társadalmi munkára is elmegy, ha szólnak, mert szereti a társaságot.

6

Kissé extrém a gondolatársítás, de vállaljuk rizikóját: tegyük fel, hogy a közéletiség egy ízletes sütemény, amelynek elkészítéséhez pontos recept kell. Milyen alkotóelemekből keverhetjük ki a tésztaját? Mi kell a közéletiséghez?

Mindenekelőtt kell hozzá fórum: megfelelő alkalom a közéletiség gyakorlásához. Nem elég a jelzést fogni, befogadni, szelektálni, saját tartalékból pluszt hozzáadni – továbbítani kell. Méghozzá a továbbítandóknak megfelelő fórumon.

Lehet a közéletiség fóruma a fiatalok számára a KISZ-gyűlés? De mennyire! Sőt, nemcsak fóruma, iskolája is!

Miért? Lehet másmilyen is? Lehet. Ha a vezetőség fontossága tudatában felül az emelvénnyre, és onnan beszél „le” a tagságnak. Ha a titkár iskolásan eldarálja a mondandóját és utána felteszi az örökzöld kérdést: van valakinek hozzászólása? Már akkor inkább vállalja legalább az őszinteséget, és kérdezzen így: ugye, nem akartok hozzászólni?

A közéletiséget tanulni kell. Gondolkozva tanulni és tanulás közben gyakorolni. Ezek szerint egy „igazi”, vérbő KISZ-oktatás a közéletiség ragyogó iskolája lehet.

Ha olyan. Ha a sok tárgyi ismeret mellé szókinccset, vitakészséget is ad a fiataloknak. Ha felruhazza őket a mások előtti szólás nem könnyű mesterségével, tehetségével. Hogy a szereplés természetes drukkja ne lehessen leküzdhetetlen akadály.

De lehet a KISZ-oktatás másmilyen is. Ha a propagandista kézbe fogja a brosúrát, lelkiismeretesen felolvassa; ha a fiatalok eközben unatkoznak, kornyadoznak, ha már hazafelé menet sem emlékeznek az oktatás témájára, akkor az oktatás nem a közéletiség iskolája, hanem a szó rossz értelmében vett szeminarium.

– Nálunk évről-évre ugyanaz a srác szól hozzá. Ez már magában véve is na-

gyon rossz dolog. De még rosszabb az, hogy ezt senki sem veszi észre! Az ember persze eljár, szokásból. De komolyan mondom, többet érne, ha az egész társaság elmenne udvart söpörni. Akkor legalább a hasznosság illúziója vígasztalna.

Sokat emlegetett, divatbajlott dolog manapság az ifjúság klubmozgalma. Valóban, kevés olyan község vagy éppen lakóterület akad, ahol ne működne ifjúsági klub. Egymás társaságában, a legkülönbözőbb programokban vehetnek itt részt a fiatalok. Hetente akár többször is randevút adnak egymásnak.

Lehet akkor a fiatalok közéleti tevékenységének egyik fóruma a klub? Lehet, de csak, ha valóban a közélet műhelyévé teszik. Nem a klubfenntartók dolga ez, nem a helyi vezetőké, nem bárki más kívülállóé, hanem egyedül a fiataloké, akiknek otthona a klub. Jó, ha van benne magnó, tévé, lemezjátszó, asztali foci, de ne csak ezek legyenek, s ne mindenkor ezek játsszák a „főszerepet”. Mert így a klub lehet prima kis játékbarlang. Azonban csak az, és semmi több.

De a közélet igazi műhelymunkája folyhat abban a klubban, ahová időnként meghívják a helyi tanács elnökét, az iskola igazgatóját, a pártszervezet titkárát, egy-egy üzem vagy gazdaság vezetőjét. Vendégnek és vendéglátónak egyaránt hasznos a találkozás. Mindenekelőtt tájékozottságot ad a fiataloknak hogy könnyebben eligazodjanak szűkebb közösségük életében. Támponthoz ad a meghívottnak a további tervezéshez. Alkalmat mindkét félnek a problémák „kitergetésére”. És lehetőséget, ugyancsak mindkét félnek, a tettek mezejére lépéshez. Mégpedig egymást segítve, mindenkiért dolgozva.

A klub nyitotta lehetőségek szinte a felsorolhatatlanságig gazdagok. És ahol nincs klub?

Nőket foglalkoztató üzem „lányai” éppen erre panaszkodnak.

– Évek óta képtelenek vagyunk egy helyiséghez jutni, ami végre már a miénk lehetne. Már a két évvel ezelőtti KISZ-választásokon is a legfőbb témák között szerepelt a klubhiány, azóta is ugyanaz a helyzet. Már nem tudjuk, kihez forduljunk, mit csináljunk...

– Végtelenül csodálkozom a tanácsatlanságukon – mondja az üzem vezetője. – Klubjuk valóban nincs a lányoknak, de miért? Ott voltam azon a két évvel ezelőtti választáson is, meg a legutóbbin is. Már két esztendeje megmondtam: keressenek valahol egy megfelelő helyiséget, foglalják le, béreljék ki, a többire ne legyen gondjuk. Az összes anyagot az üzem vállalja. De azt már mégse várják, hogy majd én megyek nekik helyiséget keresni! Azt hiszem, ez elég világos beszéd, érthettek volna belőle a lányok! Valamit nekik is tenniük kell a klubért, végülis az övék lenne, nem?

A közéletiség gyakorlása bizonyos fokú aktivitás nélkül elképzelhetetlen. S ha ez az aktivitás már a kezdet kezdetén, a lehetséges fórum megteremtésekor elszívárog, akkor mi maradna a műhelymunkára?

7

A közéletiség „kikeveréséhez” szükséges többi alkotóelemekről egy salgótarjáni nagyüzem fiataljaival beszélgetünk. A beszélgetőpartnerek: L. Dezső, F. Erzsébet, S. Zoltán, D. Márta, V. István, és N. Péter. Ők hatan egy olyan KISZ-alapszervezet tagjai, amely a legjobbnak kijáró gyári vándorzászló várományosa. Szerintük milyen feltételek azok, amelyeket nem nélkülözhet a közéleti tevékenység?

F. Erzsébet: – Tájékozottság. Nélkülözhetetlen ahhoz, hogy az ember ne csak nézzen, hanem lásson is. Ne csak befogadja az információt, hanem tudjon is vele mit kezdeni. Aki nem tájékozott, az nem is lehet a köz dolgai iránt érzékeny, fogékony.

N. Péter: – Akkor már tisztázzuk azt is, hogy mit értünk mi a köz dolgain. Közügyek szerintem azok, amelyek minden embert érintenek valamilyen formában, ha nem is egyforma erővel. Itt van például a környezetszennyeződés, amely vastagon belefér a közügyek első kategóriájába.

D. Márta: – Aki tehát környezetünk tisztaságáért tesz valmit, az közéleti ember?

L. Dezső: – Ha ez a kötelessége, akkor nem. Heyerdahl viszont, aki az óceánok szennyeződéséről adott vészjelet, közéleti embernek számítható. Aki közéleti ember, annak három nagy területen kell véleményt nyilvánítania. Mikro-környezetében és az ehhez kapcsolódó témákban. Az ország ügyeiben. És bizonyos általános emberi jellemzők kapcsán, amelyek már nem szoríthatók határok közé.

V. István: – Szólni, jelezni, véleményt nyilvánítani! És a tettek? A munka? Azt sem lehet kizárni a körből! Az érdeklődés, a fogékonyság csak tettekkel párosulva alkothat közéletiséget!

D. Márta: – Közéleti tettek nem mindenkinek van lehetősége. Lehet a jelzés is cselekvés! Persze csak akkor, ha nem a magam dolgában teszem, hanem közösségemért. És ha én ezt belső kényszernek engedelmessé teszem, akkor részt kértem a közéletből.

N. Péter: – Persze, a tájékozottság mellett lehetőségre is szükség van. Elképzelhető, hogy valakinek fáj egy probléma, szeretne is valamit tenni ellene, de nincs abban a helyzetben...

L. Dezső: – Lehetősége mindenkinek van! Ha elfogadnánk Péter tételét, kényelmes kikaput adnánk egy sereg lusta, közömbös embernek. Mentségükre

elég volna a lehetőségek hiányát felhozni! Valamilyen lehetőséggel mindenki élhet, csak tudnia kell, hogy melyikkel. Ezzel viszont ismét a tájékozottsághoz jutottunk.

S. Zoltán: – Bizonyos didaktikai készség is a feltételek sorába tartozik. Egyik társunk például azért nem jött el erre a beszélgetésre, mert minket, hatunkat is soknak talált ahhoz, hogy elmondja előttünk a véleményét. Pedig vannak jó megfigyelései. Csak lámpalázás.

L. Dezső: – És ami szerintem még nagyon fontos: a közéletiség kibontakozása egészséges légkör nélkül lehetetlen. Ennek megteremtése persze országos ügy, és országos viszonylatban szerintem meg is van. Helyileg viszont annyira nincs, hogy már maga ez a szótársítás: egészséges légkör – sokszor szinte szólamként hat.

F. Erzsébet: – Ezért aztán könnyen rá-sütik az emberre a nagyszájúság bélyegét, ha szóvátesz valamit.

– Milyen formáit ismeritek a közéleti megnyilvánulásoknak?

V. István: – A szolás és a tettek.

L. Dezső: – Itt van például a társadalmi munka. Építünk egy játszóteret. Kézelfoghatóbb, alkotóbb jellegűnek tűnhet, mint mondjuk az, hogy valaki szóvá tesz egy problémát. Előbbinek nagyobb a biztonsága, utóbbi viszont szerintem a közélet szempontjából többet jelenthet. A szolás elindíthat egy folyamatot, egy láncreakciót, ami – ha kiforrja maggát – beláthatatlan eredményeket hozhat. Elindíthat. Az utolsó szótagra tettem a hangsúlyt.

D. Márta: – Szólást és tettet nem lehet különválasztani. Mindennek van egy elméleti és egy gyakorlati oldala, a kettő együtt képezi az egészet.

N. Péter: – Egyáltalán, kell különösebb észbeli képesség ahhoz, hogy valaki közéleti ember lehessen? Más agyában is megszülethet az isteni szikra!

L. Dezső: – Azért ezzel a társadalmi munkával vigyázzunk! Ha bárki, ismerve tisztelve a célt, valóban azért megy, hogy dolgozzon, az közéleti megmozdulás, aláírom. De aki csak azért sziveskedik megjelenni, hogy lássák? Hogy piros pontot szerezzzen akár a főnökénél, akár a KISZ-titkárnál? Annak mi köze a közéletiséghez?

N. Péter: – Aki bármiféle kényszertől hajtva jön, az buta ember, mert igába lehet hajtani!

– A közélet fórumai ma már általában adottak. A fiatalok ott vannak ezeken a fórumokon, sokszor mégis csak a csendes szemlélődő szerepét vállalják. Nem mindig vállalkoznak bírálatra. Miért?

V. István: – Kell a bírálatához funkció is! Hogy az ember hátulról is biztossíthassa magát! Mert vannak összekulcsolt kezek itt is, meg más itt is.

D. Márta: – Meg kell választani, hogy hol, mikor, mit mond el az ember. A főnök bírálója például számíthat a „honorariumra”!

F. Erzsébet: – De gyerekek! Hát túl vagyunk már ezen, nem? Persze, hogy nézze meg az ember, hogy mit mond, és legyen igaza!

S. Zoltán: – És akkor úgy jár, mint az a bizonyos bogár Arany János Családi körében...

N. Péter: – Lehet, hogy kap az ember egy-két pofont. Ennek a kockázatát vállalni kell. Ma még igen. Az első pofon után lehet az ember óvatosabb, megfontoltabb, változtathat a taktikáján, csak a háttérbe vissza ne vonuljon. Számolni kell azzal, hogy a bírálattal, főleg, ha az személyt érint, veszíteni is lehet. Valakinek a vereséget is vállalnia kell!

L. Dezső: – Aki egyszer s mindenkorra, egész életére befogja a száját, az nagyon rosszul érzi magát. Nem szeretnék a bőrében lenni. Aki szól, annak sokszor egyetlen kártérítése a jó közérzet. Mégis, én is azt mondom: nem igaz az, hogy nem éri meg szólni. Előbb-utóbb meghozza az eredményt. Egyébként is, aki azt kezdi el latolgatni, hogy „megéri-e, vagy sem”, abból már nem lesz énekes halott. Úgyis arra a következtetésre jut, hogy nem éri meg: tehát hallgat. Ez nem számítás, hanem meggyőződés dolga!

8

L.-né csinos fiatalasszony. A legutóbbi választás óta tanácsstag. Városi lakos, de körzete meglehetősen falusias jellegű. Az ügyek is, amellyel választói felkeresik, félig városias, félig falusias életmódra vallanak. De nem ez, ami számára nehézséget jelentett.

– A KISZ jelöltje voltam, s ez bizonyos kötelezettséget is jelent. A tanácsban fokozottan kell a fiatalok érdekeit képviselnem. De a körzet nemcsak az ifjúságból áll! Úgy kell tehát dolgoznom, hogy felnőtt választók ne vethessék a szememre, hogy elfogult vagyok, velük nem törődöm, de a fiatalok se érezzék magukat becsapva, megcsalva. Hát ez aztán igazán nem könnyű dolog!

– Megbántad, hogy elvállaltad a megbízatást?

– Szó sincs róla! Nagyszerű dolog tanácsstagnak lenni! Persze nehéz ezt úgy megfogalmazni, hogy ne hangozzék nagyképpően. Mégis vállalnom kell a nagyképpőség ódiomát, mert kikíváncozik belőlem: amióta tanácsstag vagyok, fontos embernek érzem magam. Felnőttebbnek, ha így jobban tetszik. Több száz ember bizalmát érzem. A bőrömön, a zsigereimben. Hozzám csöngetnek be ügyes-bajos dolgaikkal, rábízják gondjaikat. Lehet, hogy ezek nagy szavak, de nem a nyilatkozás kedvéért mondom: ér-

tékesebb az életem, mert nemcsak a magam életét élem, hanem többszáz másikat is. A másokért élés pedig számomra nem kevesebb a boldogságnál!

9

A másokért élés ideálja vezette azt az asszonyt is, aki egy munkahelyi értekezlet alkalmával felállt, és igen kemény szavakat mondott. Jelenlévő főnökéről elmondta, hogy az vajmi keveset tesz a jó munkahelyi légkörért. Sőt! Nem sokat törődik a kellő munkafeltételek biztosításával sem. Egyszóval nem való posztjára, és az egész munkahely előrehaladása lehetetlen addig, amíg ilyen a vezető. Valamennyi állítását konkrétumokkal igazolta. Az arcán elszántság ült, látszott, hogy régóta készül erre a „kipakolásra”. Igaza tudatában mondta végig mondanóját, a végére mégis belepirosodott. Ezen a helyen, ebben a közösségben szokatlannak, mi több, fantasztikus esetnek számított a „kirohanás”.

A főnök végighallgatta, majd szót kért. A válasz körülbelül így hangzott:

– Köszönöm a bírálatot, az őszinte szót mindenki csak örömmel fogadhatja. Még ha talán elevenére tapintanak, akkor is. Az építő bírálatból csak tanulni lehet.

Majd óvatos, leheletfinom kanyar, a folytatás lényege pedig már ez volt:

– Az elvtársnő kapott egy fontos feladatot. Még mindig nem látom, hogy elkészült volna. Mi lesz, kérem, a határidővel? És a multikori munkája? Én igen elnéző vagyok, de még így is elégedetlenségemnek kell hangot adnom!

Stb. stb. stb. A bíráló asszony fejére olvasta mindazt, amiért az egész kollektíva felelős. Tartott ez egészen addig, míg a felsőbb szerv képviselője meg nem elégette, és véget nem vetett neki, mondván:

– Itt most nem az elvtársnőről van szó, hanem a vezető magatartásáról!

Summa-summárum: a közösség túlnyomó többsége napok alatt lebetegedett. Inkább a táppénz, mint az állásfoglalás! A felsőbb szerv képviselője távozott, az asszony maradt. És indult a céccó Az idegeit kórházban hozták rendbe.

Az eset valódi. Általános? Szerencsére nem. Egyedi? Sajnos, nem.

10

Szintén fiatalok szájából hangzott el a szentencia:

– Az ember bármi fonáságot szóvá tehet. Bírálhat tényt is, személyt is. De soha nem szabad megvárni, hogy elfajuljon a dolog, mert annak csak gorbomba vége lehet. Apró ügyekben, naponta kell alakítani helyére tenni a közéletet. Ezt bárki kisember rizikómentesen megteheti.

Szendi Márta

Ma közérzet...

Riport szakmunkástanulókkal (és önmagammal)

„Szakmunkásképző Iskoláink a munkásosztály fő utánpótlási bázisai. Szerepüket a megye dinamikusan változó munkaerőigényeinek biztosításában fokozni kell. A szakmunkásképzés korszerű feltételeinek megteremtése, szilárd elméleti és szakmai ismeretekkel felvértezett ifjúmunkások képzése alapvető politikai érdekünk.” (Közoktatáspolitikánk megyei feladatai: az MSZMP Nógrád megyei Bizottságának 1972. október 25-i határozata.)

... holnap osztályfelfogás. Hiába a figyelmeztetés; most amikor már toll és papír van előttem, nem állom meg az aitalanosítás nélkül, ha mégoly túlzónak tűnik is. Pedig régi, jó beszélgetőpartnerem – jobb híján így nevezem, többnek ő nem engedné –, aki az életem egy területének avatottabb ismerője nalam, előre figyelmeztetett: „Aztan semmi gözölgés, ideológiai felhám! Ezek az élettől tanulnak az életnek. Három nap iskola, három nap munka. Gondolhatod, hogy melyik lehet a kettő közül az iskola.” Azt hiszem, ha erre nem ilyen élességgel figyelmeztet, más nyomon indulok el, pedig magam istutam arról, amire a figyelmem ráirányította.

Iskoláink egyike sem laboratórium. Ezer szállal kötődnek az adott település életéhez. Mégis minden iskola tanulója elsősorban tanuló. A szakmunkástanuló éppannyira tanuló, mint a gimnazista, vagy a „gépiparis”. Ebben nincs különbség. Ha tehát valamit hasonlítunk valamihez, akkor az a valami biztosan létezik is. Van tehát iskola is. Nem olajcsepp úszik az élet felszínén.

Az iskola

A 211. sz. Szakmunkásképző Iskola kívülről modern, szinte a Bauhaus elvei alapján építettnek vélem. A homlokzat tagoltsága, az ablakok elhelyezése tökéletes funkcionalitást sejtet. Közismert, az épület túlszűfolt, nincsenek szertárak, az amúgyis keskeny folyosókat szer-

tári szekrények szűkítik. Minden hibáját a benne dolgozók és tanulók tudnák elmondani. Az iskola persze mindenkor nevelt, tanított; ez az iskola is, mint a város többi iskolája, ha nem is függetlenül az objektum adottságaitól.

Idézhetnénk statisztikákat, mennyi tanuló végzett, hányan szereztek szakmunkásbizonyítványt. A város üzeimben dolgozó szakmunkások 18–20 korosztálya itt szerzett szakképesítést, tehát a 35–38 éves korúakig ebben az intézetben kapták meg a szakmai útravalót. Engem persze a ma tanuló izgattak. Velük beszélgettem a diákonthon és az iskola klubjában. A diákonthonosokkal félsezegebben, inkább nekem felelgetve; az iskola klubjában viszont parázs vita folyt, elég lett volna a bekapcsolt Philips magnót otthagynom. A magnónak persze megvan az a hátránya, hogy nem őriz meg arcokat, beszédes gesztusokat, mimikát, olykor hangsúlyokat sem. És azt sem tudom odaírni a csak töredékében felhasznált szövegrészek elé, hogy „P. S. harmadéves:”, „C. Gy. elsős:”, stb. Beszélgetünk, bemutatkozás nélkül.

„Én elégedett vagyok a mostani iskolával. Nem ilyen korszerű iskolába jártam otthon. Az kicsi volt. Vasárnap templomnak használták, hétközben meg iskolának. Kis falu a miénk, nyolcadikban csak öten voltunk.”

Kojnok József nevelési igazgatóhelyettes: „Az új iskola szinte álom lesz, mint ahogy ez is álom volt a korábbihoz képest. A Malinovszkij úti iskola alagsorában kezdtünk 1951-ben. Jogelődünk a Rima tánciskolája volt. Miután a ferencesek rendházát állami tulajdonba vették, oda költöztünk. Az most az „alsóiskola”. Ide 1964. januárjában költöztünk. Átadás 1964. április 9-én volt. Még őrzöm a beszédet, amit a KISZ-titkárnak írtam. A mostaniak, – a Brunda például – már maguk írják a beszédüket, hozzászólásukat.”

Neki is én termelek

„Általában a szülők ijesztenek rá a gyerekekre. A gimnazistáknak vagy a gépiparisoknak azt mondják: No fiam, ha nem tanulsz, mehatsz iparitanulónak.”

„Például tavaly akartunk rendezni egy klubdelutánt. Elmentünk a Bolyaiba. Azt

hiszem elsősekhez. El akartuk hívni őket. Nem jöttek el. **Azt mondták: „emtéhások...”** Kisebbrendűek? Az osztályfőnökük is ellenezte.”

„Ők azt tartják (gimnazisták), hogy az ő iskolájuk magasabb szinten van. De a műszakiakban nincsenek olyanok, mint mi. Ők úgy érzik, ők a menők. Pedig szerintem egyáltalán nem. Egy bizonyos önteltség van. Nem akarják elismerni, hogyha ő még továbbtanul, **neki is én fogok termelni.** Ezt valahogy nem érzékelik, hanem egyszerűen lenézik az embert. Nem érdemes erről vitatkozni. Sokszor elmondtuk ezt városi küldöttértekezleteken is. Mindenki hallgatótt. Megmondtuk szemükbe az igazságot. Csak tátották a szájukat. Az igaz hogy mi kaptuk a legőszintébb tapsot.”

„Vegyünk egy tankönyvet, mondjuk történelmet és magyart, a gimnáziumból és tőlünk. A mi tankönyvünkben megvan ugyanaz az anyag, csak nem olyan részletesen, mint a gimnáziumiban. Például **a miénkben nincs benne, hogy Petőfinek a hid alatt megpördörték a bajuszát** – mert ők ezt nevezik több tudásnak. Nem ezt kell tudni. Hanem – valójában mi volt.”

Horváth László igazgató: „Nekem is felvetették ezt a kérdést a tanulók. Kérdéssel válaszoltam. Hány olyan olyan van köztetek, akinek a tetsvére középiskolában tanul? Szép számmal vannak ilyenek. Tőlük kérdeztem meg, érzik-e a különbséget velük szemben. Nem – mondták.

Nem olyan éles az ellentét, mint ahogy egyedi esetekből a gyerekek megítélik. Valamikor, amikor ez még igaz volt, negatív vélemény alakult ki rólunk. A közvélemény ehhez mindmáig makacsul ragaszkodik.”

Kojnok József nevelési igazgatóhelyettes: „**A mi feladatunk elsősorban a munkára nevelés.** Lehet, hogy elfogultak vagyunk, de ezt a tevékenységet más középiskolánál eredményesebben végeztük. Gyerekeinkről általában külsőségek alapján ítélkeznek. Egyébként más középiskolások jóval nagyobb számban viselkednek botrányos módon. Erről a BM-szervek tudnának többet mondani...”

Szakma teszi az embert

„Mi négyen üvegfúvók vagyunk. Négy napot dolgozunk, kettőt tanulunk. Elsőben még volt három nap iskola. Meg kémia, fizika. Szerintem másodévben elég a két nap, mert nem emeltszintű. A szakmai tudást elsajátítjuk.”

„A három nap az iskolában elegendő szerintem. Mert aki a szakmáját megszereti, annak nem kell annyit tanulni. Ipari tanulóknak általában **a szakmát kell megszeretni,** nem a tanulást. Minden szakmának van könnyebb, nehezebb része. Tanulás is kell, hogy elméletileg is értse az ember. Én szerintem a gyakorlat többet jelent.”

Kojnok József nevelési igazgatóhelyettes: „Örökkön vitatott problémára az elméleti és a gyakorlati oktatás aránya. A szakoktatók és az üzemek véleménye egyértelmű: szakmát a gyakorlatban lehet megtanulni. De a jövőt kell nézni. **Ezek a gyerekek a jövő félszázad munkásai.** Ha most még a manuális munka van előtérben a magyar iparban, nem biztos, hogy így lesz 20 év múlva is. Nagy összefüggésekben gondolkodó, szélesebb látóhatárú szakmunkásokra van szükség.”

„Nálunk legalábbis a sütőiparban, a gyakorlat az első. Olyan tantárgyak vannak, amelyek egyáltalán nem a szakmához kapcsolódnak. Középfokú anyag. Például gépismeret is. Szerintem ezt fölösleges tanulni. Inkább anyagóra legyen kétszer.”

Horváth László igazgató: „Az elméletileg reális közelségűnek megfogalmazott háromszori, négyszeri szakmaváltás egy emberöltő alatt minden konzekvenciájával nem terhelhető ránk. A probléma így nem vethető fel. Az alapfokú oktatást kell megvizsgálnunk. **Ahhoz, hogy elméletileg többet nyújthassunk, az alapfokú oktatásnak kell jobb gyerekmagyarat küldeni.** A konvertálhatóságban jelentős szerepe lesz szerintem az üzemeknek is a munkástovábbképzéseknek.

Semmi esetre sem helyeselném a gyakorlati és elméleti oktatás arányának megváltoztatását. A gyakorlati oktatásban kell jobb feltételeket teremteni. Úgy, hogy a szakmai oktatás egy részét az üzemekbe visszük át. Egy esztergapad szerkezetét jobban meg lehet ismerni az üzemben. Ha a tanműhelyek ellátottsága javul, ezzel is az elmélet és gyakorlat kielégítő viszonya teremthető meg. Fontosnak tartom még, hogy ne tévesszük szem elől: a gyerek tanuló az üzemben is.”

„A mesteremnek a véleménye, hogy feltétlenül tudni kell, amit az iskolában tanítanak, mert az **hozzátartozik egy szakmunkás általános műveltségéhez.**

József Attila és a négyütemű motor

Nem érdektelen kitérő, amit a riport készítője egyetlen, tehát nem elegendő, sőt nem is eléggé jellemző példával alátámaszt. Elfogult ő is.

„– Munkás témájú írást az utóbbi időben nem is olvastatok?

– ...

– Kertész Ákos nevét hallottátok?

– ...

– Senkinek nincs benne a tankönyvében?

– De igen. Tanultunk tőle valamit. A címét már elfelejtettem. Valamilyen vers, vagy ilyesfajta volt. Már nem emlékszem, miről szólt.

Most nemrégiben olvastuk az Antigonét, ami kötelező olvasmány volt. Dolgozatot is írtunk belőle. Szereplőket kellett jellemezni.”

Egyenrangú partner

Arról, hogy mit oktassunk és miből mennyit, még sokat vitatkozunk. Nevelni azonban nem felejtettünk el. Tudjuk, mit akarunk elérni, egyre inkább a módját is. Ehhez ugyan elengedhetetlen a megfelelő oktatandó anyag – a tisztázatlanság következményei még hosszú ideig gondot okoznak –, de vagy egy mind gazdagabban érvényesülő nevelési közeg, társadalmunk életközegének is nevezném, a patetizmust azonban igyekszem elkerülni.

„Viszonyunk az iskolavezetéshez, a tanárokhoz, az egyenrangú partner viszonya. Ezt többen tanúsíthatják. Eresztvénybe, házi KISZ-vezetőképző tanfolyamunkra például kijött hozzánk az igazgató, az igazgatóhelyettes, a pártvezetőség, a szakszervezet, a tanárok. Elbeszélgettünk üzemi, iskolai dolgokról.”

„Ami véleményünk volt, azt nyíltan megmondtuk az igazgatóknak, igazgatóhelyetteseknek, pártvezetőknek. Tanárokkal kapcsolatban például, hogy nem tet-

szik ahogy tanít, ahogy leadja az anyagot. Túltekeri az előadását, bonyolultan magyaráz. Gondolom, ők ezt a tanárokkal megbeszéljük. Éreztük a változást, ezért gondolom.”

„Nem tetszett egyértelműen a tanároknak – egy részének –, hogy az iskolavezetés így szerzi be az információkat.”

Horváth László igazgató: „Eresztvényben a legkényesebb kérdések is felmerültek. Bizonyos bírálatot kaptunk is, hogy miért mond a diák véleményt a tanár jelenléte nélkül. Ezekre azonban meg fogom adni az egyértelmű választ! Vezetői szinten helyén van a kérdés. A mi erőfeszítéseink ellenére is bizonyos esetekben egyes tanárok, egyes szakoktatók nem látják át a problémakör jelentőségét. Arról van szó, hogy a gyerek iskolai keretek között tanulják meg, mi az üzemi demokrácia. Az iskolai életben kialakultak a KISZ-képviselő formái, amelyek eredményesen funkcionálnak. A szakszervezeti mozgalom terén vannak még tennivalóink. A szakszervezeti mozgalom még sok ki nem használt lehetőséget kínál a demokratizmusra neveléshez.”

„Volt egy eset nemrég a munkaruhával kapcsolatban. Szóltunk a mesterrünknek. Azt mondja: ő nem tud semmit csinálni. Fölmentünk az irodába, ott volt az igazgató, meg valami osztályvezető, vagy mi volt. Voltunk vagy huszonöten. Bementünk. Megmondtuk annak, aki az íróasztal mögött ült, hogy nekünk munkaruha kell. Meg se mert mukkanni, csak nézett az íróasztal mögül. Februárban megvolt a munkaruha, bakancs. Szerintem, ha valaki mer szólni, ott is el tudja intézni a dolgot.”

„A KISZ-ben minden lehetőség megvan. Anyagiakban sincs lehetetlen. Az iskolától is megkapunk minden támogatást. Ha az iskolának éppen nem lenne lehetősége, a Városi KISZ Bizottság mindenben segít.”

Vidékiek

„A KISZ-ben az a probléma, hogy sok a vidéki. Az osztályunkban 35-en vagyunk, ebből csak hat tarjáni. Nálunk a taggyűlést is osztályfőnöki órán kell megszervezni. Mert ha kiállok, hogy órák után taggyűlés lesz, felhangzik a kórus: „megy a buszom”, „megy a vonatom”. Jó, ha zsiroskenyeret nem vágnak hozzám.”

„Vidékiek...” „Vidéki”. Jól emlékszem középiskolás koromból erre a minősítésre. Nem állapotot, körülményt határoznak így meg. Minősítenek. Egyént, csoportot. „Vidékiek” – ajkbiggyesztve mondják, gúnyval, kézlegyintéssel, vállrándítással. Volt mikor az én számon is kicsúszott. Pedig helyzetem szerint közéjük tartoztam, két-három, sőt négy óráim is elpocsékolódott az utazással, várakozással. Idetartozni nem állapot, helyzet,

körülmény kérdése, próbáltam bizonyítani magam is a bejárók védelmében. (Óriási áldozatba került, ideget, energiát emésztett fel.) Mindenek előtt felfogás, általános viszonyulás a dolgokhoz. „Vidéki” – súlyos szó a diáktársadalomban, mint a „provincializmus” a művészeti életben.

„Ők abban a körben nevelkedtek fel. Nálunk is volt egy srác. Klubdelutánt rendeztünk. Mire ő: nem jön be, mert szabadszombatos. Mondom neki: Csávó! Állj már meg! Mire való a szabadszombat! Hát ő otthon akar lenni, nem jön be. Már bennük van a bezárkózottság. Lehet, hogy később kinövik. Talán belekóstolnak valamibe.”

„Nem éreztetjük velük, hogy Rio de Simagöröngyön lakik. De ahogyan beszélnek!? Nem is a tájszólás miatt. Ahogy kijön belőlük a szó! Püff-paff, ahogy kijön.”

„Egy klubdelutánra meghívtuk a szabad lányokat. A srácok nagyon csinosan jöttek el, azt lehet mondani: fehér ing, nyakkendő volt mindenkin. Megegyeztünk taggyűlésen, hogy mindenki táncol. „Majd én megmutatom, hogy a falunkban hogyan szokták.” Jöttek a lányok. Kezdem én, mondták. Jó. Aztán mondom nekik, ők is csinálják már. „Mindjárt.” Kirohantak a Nemzetibe, hoztak egy üveg kimért pálinkát. Elkezdték inni. Mondom nekik: „dehát mégis, srácok.” „Ne szövegelj te nekünk. Te tarjáni vagy Most itt érezzük jól magunkat. Iszunk. Kész.”

„Ők azt akarják, hogy ne vegyék észre rajtuk, hogy falusiak. Minket igyekeznek utánozni. Viselkedésben, öltözködésben egyaránt. Ez az, ami nem sikerül nekik. Nemhogy felvennék, ami otthon van cuccuk, hanem felöltöznek minden színbe. Papagájnak néznek ki. Épp ebben tűnik ki, hogy nem olyanok, mint mi. Azt mondják: „Városiak! Itt ez a divat! De jó! Akkor felveszem én is!” Aztán papagáj lesz belőlük.”

Kojnok József nevelési igazgatóhelyettes: „Mesterkéltnek érzem a gyerekek ré-

széről ezt a problémát. Túlságosan személyesnek. Én magam nem vettem észre. Azt mondanám, személye válogatja. A tanulóknak 70–72%-a vidéki. Még a klubdelutánokon való viselkedésben sem válnak külön a városiaktól. Legfeljebb a divat követőinél még szélsőségesebben, még ízléstelenebbül jelentkeznek a hatás.”

Kint az életben

„A forgácsolás úgy történik, hogy a forgó munkadarab felületébe behatol a szerszám és leválasztja a felesleges anyagmenyiséget. A munkadarab elkészítésekor ügyelni kell a felületi minőségre és a tűrések betartására. A forgács leválasztásakor súrlódás keletkezik a szerszám és az anyag között, amelytől igen felmelegszik a forgács, ezért vigyáznunk kell, mert égési sebeket okozhat.”

(Részlet Balázs István volt III. éves tanuló iskolaújságnak írt cikkéből.)

Kojnok József nev. ig. h.: „Van csoportos oktatás. Van szakmunkásokhoz beosztott és van kisiparosokhoz beosztott tanuló. A formák tehát rendkívül differenciáltak. Sokszor emiatt az egységes nevelést megvalósítani nehéz, az eredmény gyakran negatív. Lerombolódik az iskola hatása.

A szakoktatóknak sokkal nagyobb lehetőségük van a személyiség formálására. Velük vannak több ideig.”

„A mesterekkel megint probléma van. Zömében vidékiek. A szakmát azt megtanuljuk, megtanuljuk, de hát viselkedni is meg kell tanulnunk. A viselkedés nem úgy jön magától. Azt tanulják, ellesik innen-onnan, tapasztalják.”

„Üzemben problémát jelentenek a felszabadult segédek, akik szinte olyan fiatal srácok, mint mi. Ők a fiatal szakmunkások. A tanulóknak égnek áll a hajuk tőlük.”

„Az üveggyárban a elsősöket mindig megverték a felszabadultak. Ment az elsős a felszabadult mellett, az meg felrúgta, szabályszerűen felrúgta. Ha megkérdezte, miért, megegyezően felrúgták.”

„Nálunk elsőben reszelni kell. Egy milliméterért már szólt a mester, hogy finomabban reszeld. Tized milliméter eltérésnél már kaptál egy nagy pofont. Harmadszor csináltad meg a fűrésztkét. Kaptál egy egyest, meg még egy nagy pofon is. Mit tehetél? Bementünk az öltözőbe pityeregni.”

„Nem egy esetben úgy kellett elugranom a »makarenko« elől. Van neki egy nádszál. Ha hülyéskedünk, vagy nem úgy csináljuk, ahogy ránkparancsolt, akkor előveszi a »makarenkót«, aztán püff-paff. Egyszer megjárt. Vettünk. Egyik gyerek kiejtette a szakajtót, kiment a liszt. Megütötte. Jött a főmőnök, mondtuk mi történt. Fegyelmi lett belőle. Azóta olyan, mint a kezsbárány.”

„A mester kerítéscsinálást vállalt. A másik csoport két hétig azt csinálta. Meg innen az otthonból elvállalta az olajkályhákat. Mi csináltuk meg. Azt hiszem, pénzt kapott érte.”

„A mai melósokban az van: előbb a maszek, fiam. Aztán megint a maszek, és harmadszor is a maszek. Nagy szünet, aztán jöhet a közösségi meló. Kiadják a melót, már éppen hozzálátnak, de „jé, van lapos vas”. Előbb megcsinálja az akváriumkeretet; „házára kell a gyereknek”. Aztán jön a művezető: „Apa, kész van a meló?” „Mindjárt kész leszek. Tudja, hogy van, Gyula bá!?” „Persze, tudom fiam”. Kész. El van intézve.”

„Volt egy másik mesterem. Akvárium volt a mániája. A szakoktatói irodába gyönyörű szép akváriumot készítettünk. Leült, karjára tette a kezét, úgy nézte.”

„Ha ugyanolyan munkás leszek, mint a többi, akkor már másképpen viszonyulnak hozzám. Felnőtt dolgozónak fognak tekinteni.”

„Egyik srác nemrég végzett. Kikerült egy brigádhoz. Látom, hogy úgy beszél, mozog köztük, mint régi brigádtag. Ha

valaki dolgozik és problémája van, ott is csak merészség kell. Csak sokan megijednek, ha ki kell nyitni a szájukat.”

„Mi már be vagyunk osztva brigádba. Teljesítményben dolgozunk. Nálunk tényleg van hajtás. Minden hónapban teljesítjük a száz százalékot. Sőt többet is. Csak jó lenne, ha mindenki munkája után kapná a pénzt. Nem úgy, mint egyesek. „No apukám, neked szép arcod van. Nesze.”

„Harmadikban ugyanazt csináljuk, mint a segédek. Ha valami munka van: Tanulók! Nem az, aki már felszabadult. Az öreg szaki annak a fiatal srácnak nem mondja, hogy: csináljad te. Ha mondja is, a válasz az, hogy: majd a tanulók.”

A jövő

Horváth László igazgató: „Nem ért bennünket váratlanul, hogy tanácsi irányításba kerülünk. A Központi Bizottság ülése tett végleges pontot a kérdésre. Az előnyt én abban látom, hogy közvetlenebb az irányítás, jobban figyelembe lehet venni a helyi igényeket. Köz-

lebb kerülünk az általános iskolákhoz és a helyi középiskolákhoz.”

Hír az iskolai lapból: „Intézetünkben krónikus helyhiánnyal küzdünk. Épületeink állapota, korszerűsége nem kielégítő. Néhány éven belül azonban megoldódnak problémáink. 75 millió forintos beruházással új intézet épül, mely komplex egységként iskolával, tanműhellyel és kollégiummal is rendelkezni fog. A területrendezés már megkezdődött, a tervek szerint az 1975-ös tanévet új intézetben indíthatjuk el.”

A riport készítőjének nyilatkozata: Dosztojevskij szerint az ember nevetése az ember maga s általános emberképéhez híven Dosztojevskijt a gyermek nevetése gyönyörködteti igazán. Kölcsönzött „Philipsem” legalább harminc perc nevetést őriz. Ha módomban lenne, ezt a harminc perc nevetést eltenném. Hallgatom nevetéseik egymásra rakódó rétegeit, s arra gondolok, évről-évre gyűjtenem kellene tőlük egy tekercsre valót. Azt remélem, az 1975-ös év rétege friss, tápláló lesz a fáradó rétegek közül.

Pál József

Okok és kifogások

VAJON IGAZ-E, hogy mély szakadék tátong a köznyelv és a jogi, hivatali nyelv között, s hogy ez a szakadék akadály lehet jogaink érvényesítésének? Egyértelmű választ nem lehet adni; igaz is, nem is. Bizonyítja ezt az „Élet és Irodalom” hasábjain nemrégiben lezárult vita, amelyet Szekulity Péter „Nyelvi kiszolgáltatottság” című írása indított el, s amely azzal a – számomra vérszegény – tanulsággal fejeződött be, hogy a hivatal beszéljen emberebbül, „szálljon le” az egyszerű magyar nyelv színvonalára, az emberek pedig művelődjenek, gazdagítsák szókincsüket, fejlesszék jogi kultúrájukat, lehetőleg szervezett oktatás keretében.

HALADJUNK AZ EGYSZERÜBBTŐL A BONYOLULTABB FELÉ, s kezdjük a látszólag legkisebb jelentőségű kérdéssel, a hivatali nyelv bonyolultságaival, kacifántos fordulataival. A megoldás érdekében máris tettünk valamit; most készül a szegedi József Attila Tudományos Egyetemen a „hivatali fogalmazás példatára”, amely a legegyszerűbb magyarsággal fogalmazott iratmintákkal segíti majd a hivatalok működését, az ok- és ügyiratok jobb megértését. Azonban arra nézve, hogy a bizonytalanságot, a megnevezést nem elsősorban nyelvi nehézségek okozzák, egyetlen példát hozok fel, a sajátomat. Úgy hiszem, itt ez a legjobb példa, mert ha igaz, amit Szekulity Péter ír, én is a teljesjogú magyar állampolgárok közé tartozom, hiszen elvégeztem még a jogi egyetemet is. Illelnek kiismernem magamat a jogszabályok tengerében, megértenem a hivatali nyelv fordulatait. Talán meg is értem. Mindez mégsem elegendő ahhoz, hogy magabiztosan nyújtsam át a kalauznak a vasúti igazolványomat, amely havi kétszeri hazautazáshoz biztosít számomra kedvezményeket. Mialatt összehúzott szemöldökkel vizsgálgatja igazolványomat, ugyanolyan szorongva figyelem a kalauz arcát, mint bármelyik más halandó, hogy vajon mikor derül ki, hogy esetleg lemaradt valami a rengeteg – MÁV által megkívánt – adatból és bélyegzőlenyomatból, és mikor szállítanak le a vonatról. Nézem a szigorú tekintetet, amely ellenőrzi, ráírtam-e a menetjegyre az igazolvány számát, s az jár a fejemben; vajon honnan tudja a jegy-

vizsgáló vagy bárki, hogy becsületesen élek-e a vasúti kedvezmény jogával? Mert az igazolványban van négy bélyegzőlenyomat, egy SZTK-törzsszám, benne van, mikor születtem, miért születtem, arról nem is szólva, hogy négy tapasztalt jogász barátom összefogására volt szükség, míg kiderült, mi mindennek kell szerepelnie benne. Csak azt nem lehet belőle kideríteni, valóban havonta kétszer veszem-e igénybe, amint az megillet, vagy pedig húszszor, vagy harmincszor. Pedig a szabályt ékes magyarsággal írták...

Igaz, sok esetben érthetetlen, magyartalan az akták, okiratok, különböző belső szabályzatok nyelve. Mégsem hiszem, hogy nagyot téved, aki az igazi ludasnak a bürokráciát tartja, amely felesleges előírásokkal, fontoskodással, áttekinthetetlen tennivalók tömegével sújtja az állampolgárokat, s végülis kétségessé teszi egyes jogaink érvényesülését. A hivatal nyelve? Némelyek megértik. A hivatal logikáját azonban sokszor senki sem érti, ez mindannyiunkat tanácstalanná tesz, elbizonytalanít. Márpedig olyan kérdés megoldásához, amelyben valamennyien érintve vagyunk, a nyelvi szempontoknál sokkal több szempontot kellene figyelembe venni.

ÁLTALÁNOSNAK MONDHATÓ vélemény, hogy a hivatali nyelvet lehet egyszerűsíteni, a jogszabályok nyelvével azonban nagyon is csinján kell bánni. A megoldás egyszerű, vélik; a jog legyen mindenkié. Szervezzünk tanfolyamokat, tanítsunk jogi alapfogalmakat, emelkedjünk fel a jogi nyelv megértésének műveltség színvonalára.

Nem eléggé világos azonban, milyen mélységű legyen az oktatás s az sem, mit nyer vele a konkrét jogi problémákkal küszködő állampolgár. Ebben az országban nincs analfabétizmus, kötelező a nyolc általános osztály elvégzése, s lassan a középiskolai érettségi válik általánossá. Azokkal a jogi alapfogalmakkal, amelyek ismerete feltétlenül szükséges, valahol, valamilyen formában mindenki találkozik. Ha kellő körültekintés nélkül állítjuk össze a jogi „gyorstalpaló” tanfolyamok anyagát, könnyen zűrzavart okozhatunk a laikus fejében. Kap ebből is egy kicsit, abból is egy kicsit, s az összefüggések ismerete nélkül végülis helytelen következtetéseket vonhat le.

ISMERŐSÖM, B. I. PÉLDÁJA kívánczik ide, aki vállalata kollektív szerződésének egy rendelkezésére hivatkozva március-

ban akarta kivenni előző évi szabadságát. A vállalat azonban a Munka Törvénykönyvének rendelkezését alkalmazta, amely szerint január végéig kellett volna kivennie a szabadságot. A kérdéses törvényhely utal arra, hogy a vállalati kollektív szerződés másként is rendelkezhet, s ezért megpróbáltam megérteni B. I.-vel, hogy nem kell belenyugodnia a döntésbe, hiszen a kollektív szerződés valóban másként rendelkezett, márpedig a kollektív szerződés feltétlenül hasonlít a jogszabályhoz annyiban, hogy rendelkezései kötelező erővel bírnak a vállalat dolgozóira nézve.

B. I. vitába szállt velem. Azt mondta, ő járt jogi tanfolyamra, ahol megtanulta, hogy ha az alacsonyabb és magasabb rangú szabály között ellentét van, a magasabb rangúnak kell érvényesülnie, ezért az ő esetében a Munka Törvénykönyve az irányadó.

Van jogi kultúrája B. I.-nek? Kétségkívül van annyi, hogy talált „jogi alapot” saját jogának csorbítására.

HASONLÓ ESET K. J.-É. Kritikus magatartása, közvetlen felleltéseivel való gyakori összetűzése miatt felmondott neki vállalatának igazgatója. A felmondás nem tartalmaz hamis indokot, így hangzik: „Őn több ízben megtagadta a munkavégzést művezetője határozott és többszöri utasítása ellenére is.” Nem lehet tagadni, csakugyan így történt. K. J. azonban jogosan tagadta meg a munkát, hiszen megfelelő biztonsági felszerelések nélkül olyan feladat elvégzésére utasították, amely veszélyeztette testi épségét. K. J. belelapozott egy munkajogi tankönyvbe, s ott azt találta; a felmondást csak akkor lehet megfellebbezni, ha a felmondási ok valótlan. Természetesen K. J. nem fellebbezett, mert a törvénynek azt a rendelkezését, amely kimondja, hogy a benne foglalt jogokat, így a felmondás jogát is csak társadalmi rendeltetésének megfelelően szabad gyakorolni, nem ismerte.

A KÖVETKEZTETÉS EGYSZERŰ: a jogi félműveltség több kárt okoz, mint hasznot, s nem a jogszabályok érvényesítését segíti, hanem inkább a jogok csorbításához vezet. Nincs semmi szükség arra, hogy magunk próbáljuk megoldani vitás jogi ügyeinket. A vállalati jogtanácsosok a vállalat bármely dolgozójának adnak jogi tanácsot, mégpedig ingyen. Ha a munkahelyen nincs jogász, a tanácstalan állampolgár felkeresheti a legközelebbi bíróságot is a panasznapon, de fordulhat az újságokhoz és a rádióhoz is, amelyek szervezeten foglalkoznak jogi tanácsadással. Tudomásul kell venni, hogy a jogszabályok tekintélyes részének értelmezése és érvényesítése nem az állampolgárok feladata. A jog végülis tudomány, amelynek a szabályai közt való eligazodást négy-öt évig tanítják az egye-

temen, s az újdonsült jogász is még jóideig nélkülözi a szakmai magabiztosságot, neki jóval több időt kell fordítania egy-egy ügy megoldására, mint tapasztaltabb kollégájának.

Van szakadék nálunk a tipikusan jogi nyelv és a köznyelv között? Kétségtelenül van. De az esetek többségében ez szükségszerű, s ezért az esetek többségével kapcsolatban nem is tekinthetjük álprobléma gyártásánál többnek az előfölt való sopánkodást.

VAN A JOGNAK EGY OLYAN CSOPORTJA, amellyel kapcsolatban az állampolgároknak is sok tennivalójuk akad; az alapvető demokratikus jogainkat rögzítő jogszabályok esetében. A tennivalók megint csak nem a nyelvi műveltség alacsony színvonalából fakadnak. Jóhiszeműen senki sem állíthatja, hogy az alapvető jogainkat rögzítő jogszabályok, elsősorban a Magyar Népköztársaság Alkotmánya, nem közérthető. A szocialista jogrendszerek természetéből fakad, hogy a legfontosabb, legáltalánosabb jogok fogalmazása egyszerű és világos, s a jogszabályok nyelve csak a részletes, alapos körültekintést igénylő szabályozás során válik törvényszerűen bonyolultabbá. Ennek garanciális okai vannak, hiszen alapjogainkat nekünk magunknak kell érvényesítenünk, s hogy ezt megtehessek, elsősorban világosan kell látnunk, mit tartalmaznak ezek a jogok. Ha néha alapvető jogok sem érvényesülnek megfelelően, ennek mélyebben fekvő okai vannak.

BIZONYSÁGKÉPPEN csak két esetet említek. Tavasszal tanácstagi jelölőgyűlésen jártam egy Nógrád megyei kisközségben. Csakugyan kis község, mert a körzet választópolgárai sejtették előre, ki a Hazafias Népfront jelöltje, s nem is titkolták nemtetszésüket egymás előtt. Bizalmatlan arccal pusmogták, s aki látta őket, joggal hihette: olyan parázs vita lesz itt, amelyet még nem látott a falu. Nem volt vita. Valamennyien elfogadták a jelöltet. Szemlesütve nyújtották fel a karjukat, „én-aztán-nem hagyom-magamat-behúzni-a csőbe” arckifejezéssel. A gyűlés után megkérdeztem azt a nyugdíjas bányászt, aki korábban a lehangosabban méltatlankodott – igaz, azt hitte, csak a hozzátartozói hallják –, miért nem mondta el nyilvánosan is a kifogásait? Bizalmatlanul mért végig.

– Miből gondolja, hogy vannak kifogásaim?

– Hallottam...

– Ne szítson itt ellenségeskedést, jó? – mondta meglehetősen gorombán, s gyorsan faképnél hagyott. Hasonlóképpen jártam a többieknel is, akiknél megpróbáltam puhatólózni.

– Félnék valamitől? – kérdeztem legvégül egy fejkendős asszonytól.

– Maga nem tudja azt, hogy „Szólj igazat, betörök a fedjed”? –

– Ki törné be?

– Mondjuk ő, ha tanácstag lesz.

– Még nem választották meg... – Megsemmisítő pillantással mért végig:

– Mindegy az. Nem lehet az semmiképpen kisember, akit egyszer ide állítottak.

– Bosszuálló természetűnek ismerik?

– Nem. Inkább az a baj velem, hogy szelíd természet, olyan tedd ide-tedd oda. Nem érne el az semmit, ha megválasztanánk... Éppen ez a bajunk velem.

Nem túl logikus, de tanulságos történet.

Mint ahogyan a másik is az. Az egyik salgótarjáni nagyüzem fiatalokból álló brigádjával beszélgettem, akik kollektívan szidták a vállalati kollektív szerződést. Aki a lehangosabban szidta, saját bevallása szerint egy testes kollégája háta mögött édesdeden szunnyadt a szerződés tervezetének megvitatásakor.

– Ezt még be is vallja? – kérdeztem megütözve.

– Miért ne? – mondta vállat vonva. – Az igazgató azzal kezdte, hogy a vállalat legtapasztaltabb szakembereinek és jogászáinak segítségével hosszas munkával készült el a tervezet, s véleménye szerint most már csakugyan minden fontos kérdést kielégítően szabályoz. Én egyszerű melós vagyok, én javaslatjait változtatásokat?

– A többiek ébren voltak, nem?

– Nézze – mondta egy köpcös fiatalember. – Amit egyszer hat példányban legépelve tesznek az ember orra elé, azon már nyilvánvalóan nem akarnak változtatni.

– Az sem biztos, hogy a vezetőség nem. De a dolgozók elérhetik a változtatást.

– Ugyan minek annyit hadoválni? Fizessék meg a munkámat és kész. Ha meg adódik valami más problémám, amit nem oldanak meg tisztességesen, legfeljebb fogom a munkakönyvemet, és elmegyek máshová.

VAN EZEKBE AZ ESETEKBE SZÓ a nyelvi kifejezőkészség, a szókinccs, vagy a jogi kultúra hiányáról? Az volna a főgond, hogy sokan beleszólnának a társadalom ügyeinek intézésébe, ha tudnák, miképpen fogjanak hozzá? Mintha sokkal inkább az volna a baj, hogy sokan még mindig nem hiszik, még mindig nem szokták meg beleszólási jogukat. Mások pedig olyan mechanizmusnak képzelik a demokráciát, amelynek automatikusan kell működnie, mert csak odáig jutottak el a felismerésekben, hogy nálunk nincsenek gátak a demokrácia útjában. Nem értik, hogy az akadályok elhárítása nem elegendő, hajtóerőre is szükség van, s ez a hajtóerő a közéleti aktivitás. Ehelyett passzív elégedetlenségbe vonulnak, és gyanakodva szemlélik

a demokratikus alapintézményeket – kizárólag saját magukra nem gyanakodnak.

Úgy hiszem, kétségtelen, hogy nem lehet a választékos beszédet, a jogi nyelv cirádáit tanítanunk ott, ahol a szocialista jog tartalmát, jog és demokratizmus összefüggéseit kell megértenünk. Ez ugyanis csak a legegyszerűbb szavak segítségével lehetséges.

JOG, JÖGÉRVÉNYESÜLÉS, DEMOKRÁCIA; nem homogén fogalmak. Összefüggésüket vizsgálva nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a társadalom életét minden oldalról behálózó, alakító jogszabályok különböző tartalmúak, s mindegyikük más-más jelentőséggel bír. Ha valamely jog nem érvényesül, az okokat keresve mindenekelőtt azt kell vizsgálnunk, mi a szabály tartalma, milyen társadalmi viszonyokat szabályoz, milyen széles rétegeket érint, s hogy a szocialista demokrácia érvényesülése szempontjából milyen jelentőséggel bír. Csak azal összefüggésében vizsgálható a kérdés; a jogszabály fogalmazása túl bonyolult-e, vagy az értelmező műveltségi színvonal nem elég magas, s azt is, hogy a szabály szövege vagy tartalma találkozik-e értetlenséggel. Általánosítható értékű választ csak így kaphatunk kérdéseinkre.

Szöghy Katalin

Falusi fiatalok

A FALU ÉS A FIATALOK. A falun élő fiatalokat vizsgálva megállapítható „vegyes” összetételük: a többség már nem földműveléssel foglalkozik, legalább is nem a régi módon. A termelőszövetkezetekben, a falvakban letelepedett üzemekben gépekkel, szakképesítéssel dolgoznak – és sok településből ingáznak a közeli városok üzemeibe is naponta. Megtalálhatók a parasztok leszármazottai, unokái; és a munkások fiai, lányai.

A falu zártabb közössége egybefogja a korosztályokat: egy óvodába járnak, egy iskolába – ez tart 14 éves korig. Innen kezdődik a szétválás: továbbtanulás, kollégium, szakmunkásképző intézetek, munkavállalás. A fiúk többsége tanul vagy dolgozik. A lányok is követik őket, de sokan otthon maradnak még.

A fiúk katonaságig össze-összejárnak, iskolában, munkahelyen, a művelődési házban, utcán, otthon; a lányok általában 18–20 éves korukban, sokszor még hamarabb – férjhez mennek. Aztán már többet nem jönnek a többi fiatal közé. Csak az utcán vagy a boltban váltanak néha egy-egy szót.

KÖZÉPISKOLÁSOK. A vizsgált területen csak egy középiskola működik.

Érdekesség: az iskola szaktanár-ellátottsága közel 100 százalékos, az iskolában előfizetésre került 35 darab Kritika, 18 darab Új írás, 16 darab Látóhatár, 30 darab Palócföld – ezenkívül olvasható 25 féle sajtótermék.

KÉT ÖNÁLLÓ VEZETÉSŰ MŰVELŐDÉSI HÁZ működik, a többi „igazgató” tiszteletdíjas. Munkájukról a kérdések alapján így vallanak:

1. – A programot kérdezi? Van, az van.

– Részletesebben.

– Mozi, hetente kétszer-háromszor, a műsort mindig kifüggesztjük. Működik a könyvtár – kétszer van kölcsönzés. A KISZ-esek néha esténként összejönnek: főleg szombaton meg vasárnap.

– Előadások nincsenek?

– Néha jön a varieté, meg Korda vagy a Harangozó.

– A közönség?

– Legtöbbször teltház van. Ilyenkor csak fiatalokat lát az ember.

2. – Erre nagyon vigyázunk. Végsősoron a program határozza meg az intézmény munkáját. Igyekszünk minden igényt kielégíteni, de sajnos, a választék nem valami bőséges.

– Miért?

– Nézze, a mozi működik, rendszeresen. Szélesvásznú, a nézőtérre befér 500 ember. A jó filmek Pest után elég hamar ideérnek. Ezeknek már olyan kialakult közönségük van. Fiatalok, középkorúak meg nyugdíjasok. Más a helyzet az igényesebb közönséggel. Nekik színház kell, hangverseny. Csak az a baj, hogy ebből az igényesebb nézőből nincs egy teltházra való. A választék? A Déryné Színház, varieté műsor, meg amit az ORI rendez. Az már külön szerencse, ha sikerül egy-egy előadóművész önálló estjét megszervezni, vagy két-három évenként egyszer eljön az Állami Népi Együttes.

– Bevételei terv is van?

– Meghatározva nincs, de veszteségesek azért nem lehetünk.

– A program összeállításánál van valamilyen előírás?

– Nincs. Teljesen szabadon csináljuk. Itt, a művelődési házban több szakkör, klub működik. Aki idejön, az

megtalálja a maga szórakozását. Persze a véleményeket is összegyűjtjük, a fiatalokét is.

3. – Most volt egy táncos est. Itt játszott egy gitárzenekar. Nagyon sok fiatalot vonzott, még a szomszéd falvakból is eljöttek.

– Ilyen est hányszor van?

– Évente négy-öt.

– Ismeretterjesztő előadás?

– Nyolc-tíz alkalommal.

– Milyenek?

– Politikai, tudományos. Most a fiataloknak egy felvilágosító előadás, a doktor úr tartotta. A lányok közül csak a bátrabbak jöttek el.

– Sok energiát vesz igénybe ez a vezetői munka?

– Túlságosan nem. Én tiszteletdíjas vagyok, néha esténként lejövök, megnézem az ifjúsági klubot, aztán tíz óra után Terka néni bezár.

A FIATALOK ÉS A TANÁCS – ESETLEG AZ ÜZEM

– Intézkedési tervet még 1970-ben készítettünk. Sajnos a felülvizsgálatra nem volt időnk.

– Ifjúsági klub már két éve működik. Először nem volt megfelelő helyiség, de sikerült megoldanunk a problémát. Berendeztük, mert még szék sem volt benne.

– Fiatalok is segítettek?

– Igen, társadalmi munkát végeztek a szövetkezetnél, mi meg kiegészítettük a pénzt és vettünk tv-t, rádiót, magnót, lemezjátszót meg különböző játékokat. Most már teljes a felszerelés.

– Miért nekünk kell foglalkozni a fiatalokkal? Kérdezem, mire való akkor a KISZ?

Részlet egy ifjúsággal foglalkozó tanácsi anyagból: „az együttműködési szerződések formálisak, három tanács nem kötötte meg...”

- Ki járt itt utoljára a tanácstól?
- Itt a klubban?
- Igen.
- Nem tudom, nem emlékszem, pedig mindig itt vagyok.
- Az üzemben van KISZ-szervezet?
- Igen, még akkor megalakultunk, amikor létrejött ez a telep.
- Hol szoktak összejönni?
- A KISZ-gyűlést mindig az ebédlőben tartjuk. Az a harminc fiatal ott is elfér.
- Itt nincs szórakozási lehetőség?
- Ha vége a műszaknak, siet haza mindenki. Inkább a faluban szoktunk este elmenni a klubba.

ANYAGI TÁMOGATÁS. A tanácsok az ifjúsággal kapcsolatos feladatok elvégzésére külön alapot létesítettek. Az elmúlt három év alatt az alábbiak szerint alakult a tervezés és a felhasználás:

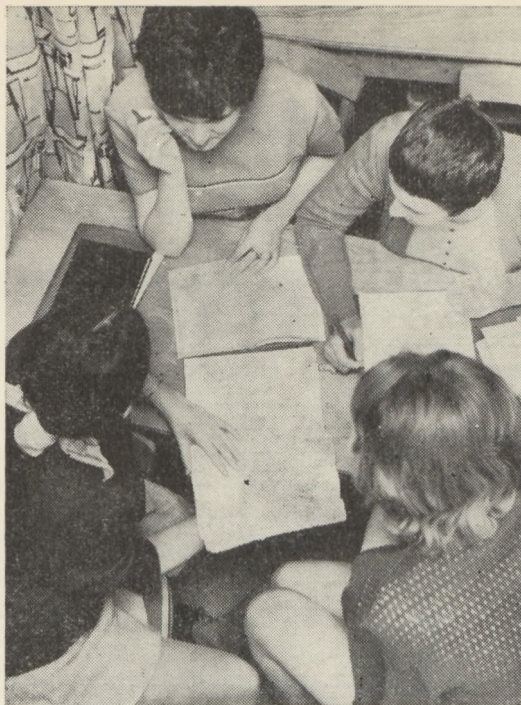
Az összegek rendeltetése (1000 Ft-ban)	1971	1972	1973
Ifjúsági szervezetek támogatása (úttörő-KISZ)	85	138	75
Művelődési otthonok támogatása:	636	1030	667
Sporttámogatás	32	52	79

Egy üzem adott ifjúsági klub támogatására 100 m/Ft és egy termelőszövetkezet a könyvtár könyvállományának gyarapítására 5 m/Ft összeget. Az ifjúsági szervezetek támogatására egy-egy kisebb közösségnek átlagosan évente 1500–3000 forint összeg jut. A tanácsok a pénzösszeg felhasználását sokszor liberálisan vagy túlzott szigorral kezelik. A szélsőségek nagyon sok súrlódást okoznak.

IFJÚSÁGI KLUBOK, ÉS EGY IFJÚSÁGI KLUB. Jelenlegi vizsgált területen – amely egy átlagosan 30.000 lakosú közigazgatási egység (járás), 25 településsel – 16 klub működik 416 fővel. A községek 61,5 százalékában van és 38,5 százalékában nincs klub. A klubok átlag 26 fővel működnek, a kis (600–1000 lakosú) települések fiataljainak 35–45 százalékát fogják össze.

– Jó ez a klub, én szeretek ide járni. Legszívesebben sakkozom... – A klubdelutánok talán a legsikerültebbek. Ilyenkor jól kitáncoljuk magunkat... – Legtöbben lemezt szeretnének hallgatni, meg beszélgetni. (– Miről?) – Mindenről... – Kár, hogy csak szombaton tudok idejönni, mert egész héten távol vagyok, és ahol dolgozom, ott nincs semmi... – Csak klubtag jöhet ide be, persze ez nem mindig jó, mert ha táncolni akarunk, akkor hiányoznak a lányok... de azért nem vesszük ezt mi olyan szigorúan.

D. falu lakossága: 2837 fő, ebből a fiatalok száma: 1108 fő. Kor szerinti

megoszlás: 0–4 év: 188 fő; 5–9 év: 189 fő; 10–14 év: 234 fő; 15–19 év: 152 fő; 20–24 év: 103 fő; 25–29 év: 242 fő.

A 15–29 év közötti három csoportból kijár dolgozni V. – D. – B. városokba több, mint 200 fiatal. Vonaton utaznak napi 2–5 órát, így a klubélettől távol esnek.

1970-ben új művelődési ház épült, az ifjúsági klub a központ bázisa. Harminckét tagja van a klubnak: rendszeresen megjelenik átlagosan 12–15 fő, hetente 6 órában, többségben szombaton és vasárnap. A kérdésre, hogy fontossági rendbe sorolják az alábbi kulturális formákat, a következő sorrend alakult ki: 1. könyv, 2. mozi, 3. rádió, 4. tánc, 5. tv, 6. újság, 7. klub, 8. színház.

A KLUBOK PROGRAMJA:

– Én jónak tartom, tartalmas. A vezető sok érdekes beszélgetést kezdeményezett már. Aztán a viták roppant izgalmasak... – Kár, hogy rossz a tv és nem lehet itt nézni. Otthon nem szeretem, mert az öregem mindig lekapcsolja: ő korán kel és korán fekszik. Egy szobánk van csak... – Én a srácok miatt jövök... – Hiányoznak a lányok, azok csak szombaton jönnek... – A múltkor is volt itt három egyetemista Pestről. Kérdezősködtek pénzről, szerelemről, munkáról, tanulásról meg az életről. Jó beszélgetés volt.

– Nekem kellene összeállítani a programot?

– Igen.

– Csinálnék egy jó bulit. Lehívnám az Alfa zenekart, meg csinálnék vetélkedőt.

– Miről?

– Mindenről... irodalomról, zenéről.

SZAKKOROK. Működési alapfeltételük a megfelelő helyiség biztosítása. A fotószakkör speciális felszerelést is ki-

ván. Így szakkörök (fotó-, képzőművészeti, honismereti, irodalmi) csak az új önálló vezetésű művelődési otthonokban tevékenykednek.

A kis községekben szakköri jeleggel énekkarok és táncsoportok szerveződtek. Kor szerinti összetételben erősen megoszló. A fiatalok részvétele ezekben a csoportokban 10–15 százalékos. Ezek a körök igen szép sikereket könyvelhetnek el, nem egy közülük megyei, sőt országos hírű.

A VÁROSBA UTAZNAK NAPONTA, VONATON, BUSZON. A kijáró dolgozók száma közel 4000 fő, ebből a fiatalok száma 2400–2600 fő.

Reggel négykor, ötkor kelnek és utaznak, mire visszaérnek megint öt óra van – de már este.

Utazással töltenek naponta 2–6 órát.

AKIK A FIATALOKKAL FOGLALKOZNAK

– Foglalkozása?

– Pedagógus.

– Foglalkozása?

– Tisztviselő.

– Szeret a fiatalokkal foglalkozni?

– Igen, hiszen magam is az vagyok, csak sokszor elkeserítenek.

– Miért?

– Mindig azt vágják a fejemhez, Marika maga menyasszony, ne szaladjáljon a klubba, a fiúk közé.

... ÉS AKIK NEM FOGLALKOZNAK.

A pedagóguson kívül egy faluban él és dolgozik az orvos, a védőnő, a tanácsi dolgozó, az agronómus, az állattenyésztő, a közigazdász, a főkönyvelő, a technikus – üzemeknél a munkás-vezetők, az építész...

... – engem senki sem hívott... Miért nem? Nem is gondolkodtam erre... – nem érek én rá. Olyan kevés az időm

... – Szívesen vezetnék valamilyen szakkört... – Foglalkoztam velük, aztán egyszer a kollégák azt mondták, csináljam, ha nincs jobb dolgom, de észrevettem, hogy elmaradoznak mellőlem. Abba kellett hagynom.

– A nagyközségi tanácscsal újabban létezik egy státusz: népművelési előadó. Az a baj, hogy ezt „csak” pedagógus tudja ellátni, abból is kevés van, így sokszor hónapokig betöltetlen.

A KÖNYVTÁR ÉS A FIATALOK. R. község. Szép, tágas könyvtár, külön olvasóteremmel. Hetente négy alkalommal tart nyitva. A könyvtárba beírt olvasók száma: 586 fő (15 éves kortól a nyugdíjasokig). Megoszlás: szak- és betanított munkás 90 fő (15,3 százalék), ebből rendszeresen olvas 32 százalék; vezetők és alkalmazottak – tágabb értelemben: 120 fő (20,4 százalék), rendszeresen olvas 67,3 százalék; adminisztratív munkakörből 100 fő (17 százalék), olvas 89,8 százalék; középiskolás tanuló:

190 fő (32,4 százalék), ebből olvas 92,1 százalék; szakmunkástanuló: 30 fő (5,1 százalék), rendszeresen olvas 17,3 százalék.

A középiskolások olvasási kedve igen jó, pozitív befolyásoló tényező a megfelelő iskolai ösztönzés, ezen keresztül az egyén belső igényének kiaknázása. Ezzel szemben a szakmunkástanulók olvasási kedve egyáltalán nem kecsegtető.

Mit olvasnak? Találomra választottam ki két olvasójegyet, mert bár az itt szereplő adatok nem jellemzők, mégis engednek némi következtetést. A középiskolai tanuló kölcsönzött könyveinek száma egy év alatt: 23 kötet (Kaffka, Thomas Mann, Jókai Anna, Moldova, Ibsen), a szakmunkástanuló 11 kötetet kölcsönzött (Szemjonov, Agatha Christie, Csörsz István, Rejtő Jenő).

IFJÚSÁGI FÓRUM. Részlet tanácsi statisztikából: „az elmúlt időszak alatt 29 esetben tartottak a községben ifjúsági fórumot, 1579 fő részvételével.” Ez azt jelenti, hogy átlagosan egy-egy ilyen rendezvényen 54 fő fiatal jelent meg, ez a község fiataljainak 15–25 százalékát adja. (A szervezés terén tehát még nagyon sok hiányosság mutatkozik). A megtartott fórumok programjai: intézkedési terv ismertetése, a negyedik ötéves terv irányelveinek ismertetése, bűnözés elleni harc a fiatalok körében (előadás), társadalmi munka szervezése, községfejlesztési célkitűzések ismertetése, fiatalok helye és szerepe a termelőszövetkezetben (előadás).

A fórumok előadások voltak, tájékoztatók, melyeket a tanácsi dolgozók, rendőri szervek, munkahelyek vezetői tar-

tottak. Hozzászólt 116 fiatal, a résztvevők 7,3 százaléka: egy-egy összejövetelen 4–4 fő.

INFORMÁLTSAĞ. „Igen égető a helyzet a mindennapok tájékozottságában. Az információéhséget több síkon próbálják kielégíteni. Az újság ebben fontos szerepet játszik.”

K. község ifjúsági klubja. Huszonhat megkerdezett fiatal közül 6 olvas rendszeresen Nepszabadságot, 5 Népportot, 4 NOGRAD-ot, 4 Magyar Ifjúságot, 4 Kepes Újságot, 1 Deltat, 1 Magyarországot, 1 Világifjúságot, 1 Rádiotechnikat, 1 Ezerkestert, 1 Magyar Hírlapot, 1 Nepszavát, 2 nem olvas újságot rendszeresen. Egy-két lapnál többet nem olvasnak, 2 lapot is csak 8-an.

R. község ifjúsági klubjában napilappal, hetilappal és folyóirattal együtt 18 újság jár. Az újságokat a megkerdezettek a klubban olvassák, otthon erre nincs lehetőség – talán igény sem.

Van olyan ifjúsági klub, ahová 3–4 újság jár, olyan is akad, ahol sajtótermékekre nem fizettek elő.

TÁRLATOK. A községi művelődési házakban nem rendeznek tárlatokat. Erre vonatkozó adatok nem találhatóak. Kivételt képeznek az új művelődési otthonok.

– Mini tárlatokat rendezünk, évente 6–8 alkalommal, itt a társalgóban, mert sajnos máshol nincs alkalmas helyünk.

– Ez a művelődési otthon most épült, a tervezésnél a tárlatrendezésre nem gondoltak?

– Azt hiszem, nem. Az igény csak annyi volt, hogy az alapokat szolgálja:

legyen benne színházterem, klub, meg sok kisebb helyiség szakköröknek.

– A tárlatok anyaga?

– Nagyon vegyes. Rendeztünk a megyében élő képzőművészek képeiből is – sajnos a művészek nem a legszínvonalasabb képeikkel szerepeltek. Azt hiszem, nem kedvelik az ilyen vidéki kis tárlatokat.

– Látogatottságról nem beszélhetünk. Külön azzal a céllal senki sem jön. Erre járnak, valamilyen más rendezvényen, és a szünetben megnézik.

– Én Pesten láttam először képzőművészeti tárlatot. Egy táncsoportban táncoltam, és egyszer a vezetőnk elvitt bennünket. Nagyon érdekes volt. Azóta már máshol is láttam tárlatot.

VÁRHATÓ-E VÁLTOZÁS A FALUSI FIATALSÁG MŰVELŐDÉSÉBEN? Változásnak kell bekövetkezni, a jelek kedvezőek. A változás egyik alapvető feltételének az általános műveltség alapját lerakó – és emelkedő – iskolázottsági szintet vallva, álljon erre bizonyításképpen az alábbi iskolai statisztika egy találomra kiválasztott beiskolázási évről:

A vizsgált területen általános iskolában végzett az 1971/72-es tanévben: 405 tanuló, ebből fizikai szülők gyermeke 362 tanuló (89,3 százalék), tovább tanult: 326 tanuló (80,4 százalék).

Gimnáziumban 45 (11,1 százalék), szakközépiskolában 88 (21,7 százalék), szakmunkásképző intézetben 180 (44,4 százalék), egyéb iskolában 13 (3,2 százalék), munkát vállalt 79 tanuló (19,5 százalék)...

Kő-Szabó Imre

DOKUMENTUM

Könyvek...

Év	Tudom.	Ism. mai	Szak-rod.	Szép-rod.	Ifj. és gyermek	Tan- és könyvek	E- gyéb	Összesen
	művek (könyvek) száma							
1950	182	306	464	367	64	467	30	1880
1960	357	409	647	695	186	660	18	2972
1972	1026	807	2591	730	230	1206	58	6648

A **Statisztikai Évkönyv 1972** című vaskos kötetből idézett adatok a félezredes jubileumhoz érkezett magyar könyvnyomtatás impozáns mutatói. De jelzik örömeink, gondjaink nagyrésztét is. Huszonkét év alatt három és félszeresére nőtt a könyvformában megjelent művek száma. Így nyomon követni az éves könyvtermést, az információrobbanás terheit elviselni csak az képes, akiben kialakult a válogatás és tájékozódás képessége. Akiben a műveltségnek stabil és nem merev alapjai vannak, s akiben kialakult a lépéstartás szellemi igénye.

A könyvtermés növekedése a művek jellege szerint változó. Természetes és nyilvánvaló, hogy a tudományos könyvek és a szakmai művek száma nőtt a leggyorsabban (5. 6, illetve 5.5-

szörös az emelkedés. A termelőerővé, mindennapjaink alkotó részévé vált tudomány és szakismeret térhódítása a könyvkiadás egész korábbi mechanizmusát és szerkezetét átalakította. 1950-ben a tudományos és szakmai könyvek együttes részaránya 34,4 százalék volt. 1972-ben 54,4 százalékra emelkedett ez a szám – jelezve egyúttal a műveltség szerkezetében végbement, s ma is tartó átalakulást.

Megduplázódott a szépirodalmi jellegű könyvek száma, s két és félszeresére növekedett a gyermek- és ifjúsági irodalom kategóriájába tartozó művek aránya. Mégis, ez utóbbi könyvkiadásunk mostohagyereke. A nemrég lezajlott országos vitában sok szó esett a gyermekek, s általában a fiatalok olvasóvá nevelésének fontosságáról, a megfelelő számú és színvonalú könyv hiányának nevelési veszélyeiről. Jelenleg a könyvkiadásban ez a kategória mindössze 3,5 százalékos részesedéssel szerepel, s ha a példányszám tekintetében kedvezőbb is a kép (10,1 százalékos részesedés) – a legfiatalabb és a leendő olvasók érdekében többet kell tennünk.

1972-ben 63 millió könyv jelent meg, háromszorta több, mint 22 évvel ezelőtt: a tanulás, a művelődés lehetőségei évről-évre nagyobbak, évről-évre nagyobb választékot kínálnak a könyvesboltok, a könyvtárak a szépirodalmat kedvelőknek, a tanulóknak, a tudományos pályákon tevékenykedőknek. A lehetőségekkel – az egész társadalom számára biztosított lehetőségekkel – a különböző társadalmi csoportok jelentősen eltérő módon élnek. Szocialista kulturális forradalmunk egyik sürgető feladata, hogy a lehetőségek egyenlősége után a részesedésben a felhasználásban csökkentse a meglévő különbséget.